

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi pol.

—♦♦♦—
List za šolo in dom.

Velja
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 17.

V Ljubljani 1. septembra 1872.

Tečaj XII.

Jezikov poduk in vernost v šoli.

Newton, globoko misleč naravoslovec in sloveč matematikar, je vselej, kedar je spregovoril božje imé ali kedar ga je slišal izgovoriti, odkril svojo glavo, pokazat čast temu, ki je vse stvarí na svetu, naj večje in naj manjše, vstvaril. Jean Paul, slavni pisatelj, pravi: „Newton je učitelj verozakona, akoravno ni to z besedami povedal“. Javoljne bodo pri teh besedah zadovoljni tisti, kateri hočejo verouk stisniti na verozakonski nauk, katerim je verouk nauk za pamet, a ne za serce in voljo. Kdor se vendar derži pravila, da verouk zapopada vsega človeka, tako da učenec ne napreduje ne le v vednosti, ampak da tudi prihaja vedno boljši; kdor pa premisli, da je naj boljša naj bistrejša glava pri spridenem sercu enaka tempeljnu, kateri je postavljen nad roparsko jamo, ta nam bode pritegnil, da je bil Newton tudi brez besedi dober učenik verozakonika.

Ali ne more tudi učitelj jezikoslovnega poduka v tem smislu biti dober učitelj verozakona? Smoter jezikovega poduka je gotovo, da otroci razumejo jezik in se naučé pravilno govoriti in pisati; vsaki pa tudi vé, da podučevanje mora tudi odgajati, sicer le samo uri ali dresira brez prave vrednosti. Herbart, izmed naj bolj modrih mož v novejšem času, ne pozná podučevanja, katero bi ne odgajalo, in le takrat, ako greste poduk in odgoja roko v roko, približuje se človek smotru duševne in nravne popolnomasti, katerega mu je Bog postavil. Tudi učenik jezikoslovja mora odgojevalno podučevati in podučevaje odgajati.

Odgoja pa je le takrat popolna, kedar gojenca napeljuje v vernost. Slavni šolski mož, posebno, kar se tiče odgoje in nauka, Kellner pravi: „Odgajaj človeka, da bode Kristusu podoben, ter njega posnemal“. Nauki, kateri se predavajo, so različni, tedaj je tudi način, po katerem se pri njih oziramo na odgojo, zeló različen; mislimo le na naravoslovje, zgodovino in številenje!

Tudi pri jezikovem poduku se more odgajati; kdor to resno predvadi, tudi najde pot, po kateri hodi.

Naj prej pride nadzorni nauk. Otrok našteva stvari, ktere vidi na polji, na travniku, v gozdu, prikazni na nebu. Kaj je tedaj bolj naravno, ako učenik vpraša otroka, če pa tudi vé, kdo je vse vstvaril. Otrok imenuje domače ljudi, očeta, mater, brate, sestre. Učitelj pristavi potem še nektere besede, od dolžnosti otrok do staršev i. t. d. Potem pride na versto berilo, na katero se naslanja jezikoslovni poduk. Berila imajo veliko vaj, otroci se vadijo, vaje slovensko razumevati, čutstvo do lepega se pri njih zbuja; izobraževati se mora pa tudi serce za nrvnost in čednost. Berila imajo raznega blaga na ponudbo, učitelj ima priliko, porabiti berilo v odgojo; vendar je resnično, da berila, kteremu bi se ne moglo nič očitati, še ni bilo in ga tudi ne bo. Vsaka reč je dobra le za svoj čas ali dokler kaj boljšega ne pride. — Vse pa je pri učitelju, da pozná nrvski zaklad, kateri je zakopan v nekterih vajah in ga zna porabiti. Duha in mišljenja mora takega biti, kakor je bil Newton, potem pa bo tudi dober učitelj verouka. Tak učitelj je pa poleg tega prav lahko izversten slovničar, kakor je bil tudi Angličan Newton izversten matematikar.

Sailer, slavní mož v versko-nrvni literaturi, tirja od čitatelja, da mora pri branji namen imeti, napredovati boljše in modrejše; dalje še tirja, da se branje obrača na življenje; take tirjatve se stavijo tudi na učitelja pri razlaganji beril, ako spolnuje to, kar tirja od njega država, cerkev in dom. Njegovi otroci bodo znali brati, pri branji pa si nabrali koristnih naukov za vse svoje življenje.

Učitelj ne vtegne moralizirati, zato so ure za kerščanski nauk. To je resnično, a zato kar se tukaj nasvetuje, ni treba dolgih ali dolgočasnih razprav in premišljevanj; beseda o pravem času, opomba na pravem mestu je iskra, ktera pade v mlada serca. Le mislimo si nasprotno! — Dasiravno otroci slabo raji zapomnijo in v spominu obderžé, vendar tudi lepa beseda ni vselej zgubljena. Vsaka berilna vaja tudi ni zato pripravna; ako je pa vaja slovniško merodajavna, je pa za šolo posebne koristi, ker ž njo doseže, da otroci jezik spoznajo, pa si tudi nabirajo lepih naukov za življenje.

Zgledi pojasnujejo slovniška pravila; tudi pri njih se lahko oziramo na nrvnost. Vsikako pri zgledih ni samo gledati na to, da so slovniško pravilni, marveč tudi na zadržaj, in zgledi za slovniška pravila naj bodo v malem jezikoslovni poduk to, kar so v večem berilne vaje. Janežičeva slovnica n. p. jemlje naj več zglede iz narodnih pregovorov, pa od naj boljših slovenskih pisateljev, ter ima prav dobre zglede. Učitelj, kteremu je šola pri sercu, si bo pri jezikoslovnem poduku nabiral zglede, kateri imajo jezikoslovno veljavo, kterih zadržaj se pa tudi ozira na nrvnost.

Najdejo se pa taki zgledi, ktere tukaj priporočamo pri naših naj boljših pisateljih; le poiščimo jih! Pri tem je pa treba na to gledati: Ni vsak stavek že zato, ker ga je ta ali uni slavni pisatelj pisal, že pravilen; vsakemu včasih pero zadersne, in kedar iščemo zgledov, ozirajmo se tudi na napredek v jeziku, kar se tiče sloga in oblik; zakaj, marsiktera oblika, ki je bila pred 20 letmi navadna, je že sedaj zastarela.

Tretji pripomoček, kterega se učitelj lahko posluži, da zbuja nrvnost in vernost pri učencih, je gradivo za spisovanje. Kaj pak, da je jezikovo izurenje poglaviten smoter, za kterega naj se prizadeva učitelj napredovaje od lahkega do težjega; kedar gre pa zato, kakošne naj bodo vaje za spisje, naj pa pred vsem gleda na odgojo. — Vsak vendar lahko spozná, koliko blaži serce, ako učenci razloge za to in uno nrvno resnico sami iščejo; globoko v sercu jim bo to obtičalo in se pri njih v kri in meso spremenilo. Spominjam se dobro svojega nekdanjega učitelja, kateri nam je dajal v izdelovanje naloge, katerih zaderžaj je bila nrvna resnica. Ta učitelj je bil izversten učitelj verouka, dasiravno ni podučeval v verozakonu. Poglejmo različne vaje spisovanja!

Kedar učitelj popisuje stvari v naravi, ni dosti, da samo našteva, kar je opazil, temuč naj občuduje nad stvarmi priličnost, lepoto in modro napravo; naj se ozira pa tudi na tistega, kateri je vse naj večje in naj manjše tako modro napravil in je preskerbel s tistimi pripomočki, s kterimi dosegajo svoj namen. Ravno tako se mu bode zbujał verski čut, kedar bo opisoval prikazke v naravi. Krasota zvezdnatega neba, jasnega večera, veličastvo zahajočega solnca, vse to zbuja pri učencu misel na tega, kateri je veličasten in velik v svojih prikazkih; kedar nas grom pretresa ali sladak zaspanec zaziblje, kedar oblači naša polja v naj bolj pisano obleko ali kedar jih zavija v okorno ozebljino. V kratkem rečeno: kamor se učenec ozira, povsod naj spoznava božja čuda.

Povesti, ktere pišejo učenci doma ali v šoli, so prav pripravno sredstvo v versko-nrvno izobraženje. Kakor se v zgodovini kaže neskončna modrost božja, ktera vodi ljudstva in deržave, da pridejo do odmenjenega smotra, tako se tudi kaže roka božja pri posamesnem človeku, ktera sedaj razliva svoj blagoslov nanj, sedaj mu pa pošilja križe, da ga varuje krivih postav, ter ga pripelje do večnega namena. Zgodovina je učiteljica življenja, ker nam kaže nad posamesnimi osebami, kako lepa je krepost in kako ostudna hudobija; tako naj se tudi učenec po učiteljevem navodu iz povesti, ktera se mu za spisovanje nalaga, uči čednost ljubiti in hudobijo sovražiti.

Še bolj pa, kakor popisovanja in povesti, so pa spisne vaje premišljevalnega zaderžaja temu namenu vgodne. Od razlaganja naj bolj prostega zaumena noter do celih obravnav ima učitelj obilno gradiva, da seje dobro seme v sercu svojih učencev. Kedar učenec razpravlja bistvo strahu

božjega, ljubezni do bližnjega, rodoljubja i.dr., dobiva dovolj dušne hrane ne le za um, temuč tudi za serce in voljo. Kedar razlaga izreke, katerih zadržaj je npravna resnica, bodisi iz starih ali novih časov, ne bode se uril samo v jeziku, temuč priučil se bode tudi naukov za družinsko in npravno življenje.

Razumeva se pa samo po sebi, da je pri teh ali drugačnih spisnih vajah pglavitni smoter izurjenje v jeziku; razume se pa tudi samo po sebi, da npravnost in vera ne more povsod biti predmet spisovalnih vaj; vendar pa ne sme pri jezikoslovnem poduku učitelj nikdar pozabiti, kaka lepa prilika se ravno pri jezikovem poduku ponuja, da pospešuje pri učencih npravno-versko odgojo. Učitelj, kateri moli s svojimi učenci: „Pridi k nam tvoje kraljestvo!“ — bode tudi tukaj skerbel, da spolnuje dolžnost kerščanskega gojitelja.

Ukaz

ministra za bogočastje in uk dné 22. junija 1872, s katerim se določuje o otročjih vertih in njim podobnimi zavodi.

A. Otročji verti.

a) Namen in vredba.

§. 1. Otročji vert ima nalog, da podpira in spolnuje domačo izrejo otrok, preden so za šolo vgodni, tedaj da pripravlja otroke po vredjenih vajah telesa in čutov, in po naravnem izobraževanji duha za poduk v ljudski šoli.

§. 2. Pomočki pri izreji v otročjih vertih so: Opravila, katera izobražujejo nagib do delavnosti, za stvaritev in upodobljenje, gibalne igre s petjem ali brez njega, nadzorovanje in pogovarjanje od stvari in podob. zgodbe in resnice, poslednjič pa lahna vertnarska dela. Vsako podučevanje, kakor v šoli je strogo sključeno.

§. 3. V otročji vert se ne jemljejo gojenci pred četertim letom starosti, in izpustiti se morajo po deržavni šolski postavi dné 14. maja 1869 (§§. 21, 23), ko šesto leto dopolnijo. Jemljejo in izpuščajo se otroci po željah staršev vsaki čas.

Otroci, kateri imajo kake betege, da se je zavoljo njih bati za druge stranke, se ne jemljejo v otročje verte.

§. 4. Pod pogoji §§. 5—16 tega ukaza morejo otročje verte vstanoviti dežele, šolski okraji, krajne občine, društva, kakor tudi vsak samostalen zasebnik poštenega vedenja.

Da se otovorijo taki zavodi, je treba, da privoli deželna šolska oblast.

Otročji verti, katere vstanové dežele, šolski okraji in krajne občine, imenujejo se javni, katere so pa društva in zasebni zavodi vstanovili in za nje skerbé, imenujejo se zasebni zavodi.